

Violeta Dumčiuvienė
Vilma Dulevičienė
Laima Skabickienė

era

LITERATŪRA

Sugrįžtantys tekstai

TURINYS

I CIKLAS. ANTIKA IR JOS ŽENKLAI LITERATŪROJE · 6

1. Graikų mitinio pasaulio modelis. Mitų herojai ir jų žygių prasmė · 8
Graikų mitai: „Prometėjas“, „Dedalas ir Ikaras“, „Orfėjas ir Euridikė“, „Sizifas“, „Narcizas“
Lietuvių literatūra: Judita Vaičiūnaitė „Orfėjas ir Euridikė“, Antanas A. Jonynas „Narcizo metamorfozė“
2. Epas – tautinę bendruomenę vaizduojantis, ugdantis ir telkiantis pasakojimas · 34
Homeras „Iliada“
3. Garbės ir šlovės samprata. Epinio pasakojimo poetika · 52
Homeras „Odiseja“
Lietuvių literatūra: Kazys Bradūnas „Odisejas buvo nekantrus“
4. Laisvo žmogaus laikysena · 67
Sofoklis „Antigonė“
Lietuvių literatūra: Janina Degutytė „Antigonė“, Nijolės Sadūnaitės gynimosi teisme kalbos, pasakytos 1975 m. teisme, ištraukos
5. Viešo žodžio svarba ir galia · 83
„Periklio kalba laidojant atėniečius“ iš Tukidido „Peloponeso karo“
Horacijus „Jaunimui“
Lietuvių literatūra: Justino Marcinkevičiaus kalba laidojant sausio 13 d. žuvusiuosius, Sigitas Geda „Žodis Lietuvai“, pasakytas mitingė Vilniuje, Vingio parke, 1988 m. liepos 9 d., Vytauto Landsbergio kalba Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinės Asamblėjos 46-ojoje sesijoje

II CIKLAS. BIBLIJA IR JOS TRADICIJA · 98

1. Senojo Testamento gyvenimo išmintis ir etinės nuostatos · 100
Pirmasis pasakojimas apie kūrimą (Pr 1, 1–31; 2, 1–4), „Kainas ir Abelis“ (Pr 4, 1–16), „Abraomo išbandymas“ (Pr 22, 1–19), „Babelio bokštas“ (Pr 11),
Dovydo psalmės: Ps 8 ir Ps 42
2. Biblija kaip literatūros ir kultūros tekstas: jos svarba Europos tapatybei · 116
„Dešimt talentų“ (Mt 25, 14–30), Kalno pamokslas. „Priešų meilė“ (Mt 5, 38–48),
„Sūnus palaidūnas“ (Lk 15, 11–32), „Himnas meilei“ (1 Kor 13)
3. Senojo ir Naujojo Testamentų vaizdiniai, herojai ir siužetai: jų interpretacija literatūroje · 127
„Dovydas ir Galijotas“ (1 Sam 17), „Pasitikėjimas Apvaizda“ (Mt 6, 25–34),
Lietuvių literatūra: Jonas Biliūnas „Lazda“, Bronius Krivickas „Dovydas prieš Galijotą“, Bernardas Brazdžionis „Ką sakė mūrininkas Jėzui tą naktį“, Kazys Bradūnas „Krikštasuolė“, Kristijonas Donelaitis „Metai“ („Žiemos rūpesčių“ pabaiga)

SAVOKŲ ŽODYNAS · 145

PRIEDAI · 148

TEKSTŲ ŠALTINIAI · 156

SVEIKI, MOKINIAI,

Jums tikriausiai nebūtų sunku pasakyti, iš kur sugrįžta tekstai. Aišku, iš ten, kur žodžiai, prometižiškos ugnies palytėti, susilydė amžinajam gyvenimui...

Be abejo, labai svarbu, kad pamokose ne tik būtumėte aktyvūs, bet ir stebėtumėte mokymosi pažangą, todėl po kiekvieno skyriaus įvado ir skyriaus pabaigoje rasite klausimų...

Autorės

2 SKYRIUS. Epas – tautinę bendruomenę vaizduojantis, ugdantis ir telkiantis pasakojimas. ĮVADAS. 1 UŽDUOTIS. Perskaitykite tekstą apie graikų kultūros poeziją...

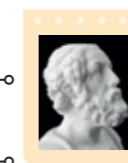
Atėnų Akropolis, Atėnai, Graikija

Kiekvieno skyriaus įvade rasite įdomių tekstų, užduočių, kurios padės geriau suvokti analizuojamą kūrinį. Sugretinsite kelių kritikų nuomones...

I CIKLAS ANTICA IR JOS ŽENKLAI LITERATUROJE. Tikslas: Supažinti su Europos kultūros tradicija, jos išlikimu, įvairių lietuvių ir užsienio literatūros kūrinių jungtis. Uždaviniai: 1. Perskaityti ir išanalizuoti nurodytus graikų mitus...

Įvadinėje ciklo atlankoje rasite kritiko nuomonę diskusijai, ciklo darbo planą. Sužinosite, kokių tikslų ir uždavinių sieksite...

1 CIKLAS 37. Naujo kūrinio analizė prasidės jo autoriaus pristatymu. Čia rasite kūrinio analizės užduotis. Nagrinėdami kūrinius galite remtis patarimais, pateiktis vadovėlio prieduose.

HOMERAS, „Iljada“

Homeras, pasak legendos, aklas graikų dainius, laikomas graikų ir Europos literatūros pradiniu, herojiniu epu...

Epas – vienas ankstyviausių epikos žanrų, dažniausiai iliustruojantis istorines tematis ir literatūras, kuriam būdingas patetiškas stilius, idealizacija, atšvaitai...

3 UŽDUOTIS. Perskaitykite raišytojo ir vertėjo Alberto Manguelo knygos apie „Iljadą“ ir „Odiseją“ ištrauką ir atlikite užduotis, atsakykite į klausimus.

Daugybė amžių „Iljadą“ ir „Odiseją“ autoriumi buvo laikomas aklas dainius, vargeta, kuris, pralaidamas išmaldas, klajojo po senovės Graikiją...

APIBENDRINIMAS. ĮSIVERTINIMAS. 9 UŽDUOTIS. Atlikite vieną pačių pasirinktą ar mokytojo nurodytą užduotį. 1. Pasač Antikos raišytojo ir biografo Plutarcho, didysis pasaulio užkariautojas Aleksandras Makedonietis savo žygiuose nesikėlė su „Iljada“...

Kiekvieno skyriaus ir ciklo pabaigoje apibendrinisite išminktą medžiagą ir įsivertinsite pasiekimus.

Sudėtingos užduotys pateikiamos schemomis, atlikimo etapais. 4. Charakterio savybę sujunkite su personažu. 5. Norėdamas grįžti namo Odisejas turi įveikti fizines ir dvasines kliūtis.

Sutartiniai ženklai nurodys veiklą, užduoties tipą, jos atlikimo būdą.

Sutartiniai ženklai. Įvadas, Kūrinių analizė, Viso skaitomo kūrinio analizės užduoties, Skyriaus apibendrinimas, Įsivertinimas, Ciklo apibendrinimas ir įsivertinimas, Darbas grupėmis, Darbas poromis, Informacijos paieška, Prisiminkite ciklo tikslus ir uždavinius!

ANTIKA IR JOS ŽENKLAI LITERATŪROJE

Perskaitykite ištraukas, nusakykite tekstų temas. Suformuluokite pagrindinę mintį, vienijančią abu prozos tekstus. Kas sieja prozos tekstus ir eilėraščių? Padarykite prielaidas, kurias problemas aptarsite nagrinėdami šio ciklo kūrinius.

Euròpos kultūros pagrindas, šaknys, šaltinis yra senovės graikų kultūra. Mažytė ir neturtinga Graikija tarytum atomas buvo sukaupusi milžinišką kultūros energiją. Paskui, kai užkariautojai ėmė ją skaidyti ir daužyti, ji išspinduliavo tą energiją į visas puses, įvairiais laikais suteikdama impulsą plėtotis kitų tautų kultūroms. Pirmiausia jos poveikį patyrė Artimieji Rytai, Egėptas, bet ypač didelę įtaką ji turėjo romėnams, kuriems istorija lėmė perimti reikšmingas dovanas iš dar gyvos, nemuziejinės Graikijos rankų. <...> Pirmieji buvo graikai. Ypač svarbus jų kultūros suklestėjimas VIII–IV a. pr. Kr. Senovės Graikijoje randame literatūros, teatro, filosofijos, tikslųjų mokslų pradžių.

Dalia Dilytė, *Antikinė literatūra*

Antikos pasaulis, kai kalbama apie klasikinį jo pavidalą, nuo mūsų dienų yra nutolęs pustrėčio tūkstančio metų, o jeigu žvelgtume į Homero ir senųjų dainių laikus, antikinės kultūros ankstyvasias ribas tektų nutolinti dar keletu šimtmečių. Beje, nuo archajinės¹ iki vėlyvosios stadijos antikinės visuomenės gyvavo kone penkiolika amžių. Suprantama, kad per tokį laiką ji gerokai pasikeitė, – joje susiklostė ne viena, o kelios savitos epochos, kurių nuopelnai liko žinomi ateities kartoms tik būdami kuo nors ypatingi. <...> Kartais gali kilti klausimas, kam išvis reikia tirti tokius senus laikus, ko gilintis į jų tolimų epochų žmonių gyvenimą, juolab kad ne visų jų atminimas yra šviesus. Tačiau būtina prisiminti, kad Antikos kultūra naujesiems laikams turi didžiulę prasmę, nes būtent tada susiklostė apibendrinta žmogaus asmenybės samprata, kurią įkūnijo nepakartojama skulptūrų tobulybė, filosofinė epų ir tragedijų prasmė, herojų vidinės kančios ir lyrinio polėkio grožis. Antika filosofiniu lygmeniu įvertino žmogaus santykį su visuomene, su jo sukurta žemiška tikrove ir mitų dievybėmis, aktyviai bendraujančiomis su mirtingaisiais žemės gyventojais. Senovės graikų ir romėnų pasiektas filosofinis mąstymo, estetiško suvokimo ir visų žanrų kūrybos lygis turbūt visiems amžiams liko grožio, tobulybės ir prasmingumo idealas.

Germanas Hafneris, *Žymūs antikos žmonės*

Judita Vaičiūnaitė
ŠIAURĖS ATĖNAI

Baltos kolonos šiaurės rūke rūškanam, Vilniaus kolonos (Katedros, rotušės, rūmų), mirtos vazonas ūksmėj negyvenamo namo, gylly versmė po erškėčių laukėjančiu krūmu; renkas į aikštę minia (ji pražūtų už garbę), tirpstančio sniego taurė – drumzlina ir karti, laiko balkoną – laiko valstybę sužvarbę šiaurės atlantai² ir šiaurės kariatidės³, kur marmuriniai akropolio⁴ laiptai į rūką, statūs ir slidūs nuo sniegdrabos, ledo ir kraujo, tankų sutriuškinti kūnai ant žemės, o skliautai įtrūksta, plaka širdis, sklidina išdidumo ir gaudulio, stovi minia švilpesy šiaurės vėjų ir kulų, stovi lyg statulos, kurtos nežinomų skulptorių.

1991

Kaip nagrinėti grožinius ir negrožinius tekstus,
žr. 1 ir 2 prieduose, p. 148–150.

CIKLO SKYRIAI

1. Graikų mitinio pasaulio modelis. Mitų herojai ir jų žygių prasmė.
2. Epas – tautinę bendruomenę vaizduojantis, ugdantis ir telkiantis pasakojimas.
3. Garbės ir šlovės samprata. Epinio pasakojimo poetika.
4. Laisvo žmogaus laikysena.
5. Viešo žodžio svarba ir galia.

TIKSLAS

Susipažinti su Euròpos kultūros tradicija, jos ištakomis, įžvelgti lietuvių ir užsienio literatūros kūrinių jungtis.

UŽDAVINIAI

1. Perskaičius ir išanalizavus nurodytus graikų mitus suvokti jų reikšmę Antikos ir dabarties žmogaus gyvenimui ir sukurti asmeninį laišką pasirinktam mito herojui.
2. Perskaičius ir išanalizavus Homero poemos „Iliada“ ištraukas sukurti pasirinkto herojaus charakteristiką akcentuojant jo svarbą vienai iš kovojančių pusių.
3. Perskaičius ir išanalizavus Homero poemos „Odiseja“ ištraukas, parengti projektą „Kino kelionių klubas. Pažintis su didžiuoju keliautoju Odiseju“.
4. Perskaičius ir išanalizavus Sofoklio tragediją „Antigonė“ atlikti tiriamąjį darbą „Senovės Graikijos teatras“.
5. Išnagrinėjus garsiausias Antikos laikų žymių graikų ir nūdienos lietuvių kalbas, sukurti ir pasakyti kalbą pasirinkta tema.

SIJEKTA

Remiantis perskaitytais tekstais gebėti tinkamai ir pagrįstai samprauti (kelti problemas, svarstyti, pritarti ar prieštarauti).

SKAITOMI IR ANALIZUOJAMI KŪRINIAI

Graikų mitai: „Prometėjas“, „Sizifas“, „Narcizas“, „Orfėjas ir Euridikė“, „Dedalas ir Ikaras“. Judita Vaičiūnaitė „Orfėjas ir Euridikė“, „Antigonė“. **Homeras „Iliada“ ir „Odiseja“.** Kazys Bradūnas „Odisejas buvo nekantrus“. **Sofoklis „Antigonė“.** **Periklio kalba laidojant atėniečius iš Tukidido „Peloponeso karo“.** **Horacijus „Jaunimui“.** **Nijolės Sadūnaitės gynimosi teisme kalbos, pasakytos 1975 m. teisme, ištraukos. Justino Marcinkevičiaus kalba laidojant sausio 13 d. žuvusiuosius. Sigitas Geda „Žodis Lietuvai“, pasakytas mitingė Vilniuje, Vingio parke. (Interaktyvūs www.saltiniai.info) 1988 m. liepos 9 d. Vytauto Landsbergio kalba Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinės Asamblėjos 46-ojoje sesijoje.**

SĄVOKOS

Alegòrija, aliteràcija, antonomàzija, daljkinis laiškas, **dramà,** dràminis veiksma, **èpas,** èpika, **fàbula,** frazeologizmas, **fùnkcinis stilius,** hegzàmetras, **heròjinis èpas,** heròjus, inteñcija, informàcinės, pròginės, įtikinimo ir skàtinimo kalbos, kolizija, **konfliktas, legendà, ljrìka, ljrìnis subjektas, metàfora, mltas,** narcisizmas, **òdè,** oratorinis stilius, **paljginimas,** paradòksas, teàtras, tragèdija, tragiškòji klaidà, tragiškòji situàcija, vaizdingàsis veiksmažodis, viešòji kalbà.

¹ Archajinis – tolimos senovės, senovinis.

² Atlàntas – ÷ia minima konstrukcinè ir dekoratyvinè senovės graikų architektūros vyro figūros pavidalo atrama, pakeičianti kolonà. Atlantas – graikų mitologijos titanas (titànai – Žemės Gajos ir Dangaus Urano vaikai ir vaikaičiai), pasak mito, nusikaltęs dievams ir už bausmę Dzeuso nubaustas amžinai laikyti dangaus skliautą; dažnai vaizduojamas laikantis Žemę ant pečių.

³ Kariatidè – ÷ia minima konstrukcinè ir dekoratyvinè senovės graikų architektūros moters figūros pavidalo atrama, pakeičianti kolonà. Vaizduoja stovinčią moterį su ilgu klostytu drabužiu ir pintine ant galvos. Kariatidè – mergina iš senovės Graikijos Kàrijų miesto.

⁴ Akropòlis – senovės Graikijoje įtvirtintas miesto centras, paprastai ant kalvos, vèliau buvo svarbiausia reprezentacinè kulto ir kultūros vieta.

I SKYRIUS. Graikų mitinio pasaulio modelis. Mitų herojai ir jų žygių prasmė

IVADAS

1 UŽDUOTIS. Perskaitykite mokslininko Džozefo Kambelo knygos „Herojus su tūkstančiu veidų“ ištrauką ir atlikite užduotį, atsakykite į klausimus.

Ar išdidžiai šypsodamiesi klausytumės, kaip koks nors Kòngo žynys porina sapną primenančią abrakadabrą, ar rafinuotai mėgautumės subtiliais mistiko Laodzi¹ poezijos vertimais, ar kartkartėmis įkąstume kietą Tomo Akviniečio² samprotavimų riešutą, ar staiga pagautume nuostabią keistos eskimų pasakos prasmę, – visada ten rasime pavidalus mainančią, bet nuostabiai patvarią istoriją, o kartu – stebėtinai pasikartojančią užuominą, kad nepatirtų dalykų visada yra daugiau, nei kada bus žinoma ar pasakyta.

Visur, kur gyvena žmonės, visais laikais ir visokiausiomis sąlygomis klestėjo mitai, ir jie buvo gyvas įkvėpimo šaltinis viskam, ką tik žmogus kurdavo kūno ir dvasios pastangomis. Pirmykščiai magiškos galios turintys mito atgarsiai teikia gyvybės religijoms, filosofijos kryptims, menams, įkvepia visuomenines pirmykščių ir istorinių laikų žmonių elgesio normas, svarbiausius mokslo bei technologijų atradimus ir net sapnus, kurie neduoda ramybės miegant.

Nuostabiausia, kad mitų galia pasiekti ir sužadinti gilius kūrybinius klodus slypi net ir trumpiausioje vaikiškoje pasakaitėje – kad ir vandenyno kvapsnis glūdi viename lašelyje, o visa gyvybės paslaptis telpa blusos kiaušinėlyje. Mat mitologiniai simboliai neišgalvojami, jų neįmanoma užsakyti, išrasti ar visam laikui užgniaužti. Jie yra savaiminiai sielos kūriniai, ir kiekvienas turi nepažeistą galios užuomazgą, kilusią iš pradinio šaltinio.

Kokia yra šios amžinosios vizijos paslaptis? Iš kokių dvasios gelmių ji kyla? Kodėl mitologija visur ta pati, nors jos apvalkalai skiriasi? Ir ko ji moko?

Joseph Campbell, *Herojus su tūkstančiu veidų*

1. Remdamiesi tekstu apibūdinkite **mitą** (p. 9).
2. Kodėl mitai ilgaamžiški?
3. Kuo mitas universalus?

2 UŽDUOTIS. Remdamiesi turimomis žiniomis ir mokslininkės Aleksandros Veličkienės tekstu atlikite užduotis, atsakykite į klausimą.

„Mitologijos“ terminas reiškia du dalykus: mokslą, tiriantį mitus, ir pačių mitų siužetų visumą. Antikos žmogus mituose sutelkė ir apibendrino žmonių santykių ir reiškinių įvairovę. Graikų žodžiu „mitas“ dažniausiai vadindavo pasakojimą apie tolimos praeities įvykius, kuriuose dalyvaudavo ne tik senovės žmonės, bet ir nemirtingi dievai bei įvairūs padarai: kentaurai³, silėnai⁴, sirenos⁵ ir kt. Mitai – kolektyvinė kūryba, atspindėjusi senovės pasaulio supratimą. Mitai aiškina papročius, daiktų atsiradimo aplinkybes ir priežastis (etiologiniai mitai).

Kita mitų rūšis siejasi su žmonių tikėjimu: kiekvienas gyvas ar negyvas padaras turi nemirtingą sielą. Po fizinės mirties kiekvieno mirusiojo siela persikelia į kitą pasaulį, ten įgauna ypatingą jėgą ir gali pasirodyti gyviesiems žemėje, jiems padėti ar kenkti. Tad mirusysis tapdavo dievybe, kurią reikia gerbti, jai aukoti aukas, atlikti tam tikras

apeigas. Taip atsirado **herojų** kultas ir pasakojimai apie jų žygius – herojinė mitologija. Antikos žmogus manė, kad didieji civilizacijos laimėjimai kilę ne be kurios nors aukštesnės jėgos pagalbos, ir jo fantazija sukūrė Prometėją, pavogusį iš Olimpo¹ ugnį, Heraklio žygdarbius, kuriais jis apgynė žmones nuo įvairių baidyklų ir sudarė jiems sąlygas ramiai arti, medžioti, žvejoti.

Graikų mituose galime rasti jau suformuluotas amžinąsias vertybes, kelio į žmogaus tobulėjimą kryptis. Tų vertybių skalės principai susiformavo pirmiausia Olimpo mitologijoje, tačiau žmogus čia nebuvo svarbiausias, jo gyvenimą tvarkė ir kreipė dievai. Vėlesniuose mituose dievai tiesiogiai nesikiša į tai, kas vyksta žemėje, tačiau garantuoja etinę pasaulio tvarką. Kada suvokta žmogaus valios laisvės idėja, imta galvoti, kad žmogus moralės įstatymus nustato pats ir sprendžia, koks turi būti jo veiksmų ir gyvenimo pagrindas.

Aleksandra Veličkienė, *Antikos mitologijos žinynas*

1. Kodėl **mitai** vadinami kolektyvine kūryba?
2. Nusakykite, kaip atsirado **herojų** kultas, herojinė mitologija.
3. Pasvarstykite, apie kokias vertybes ir kelio į žmogaus tobulėjimą kryptis kalbama graikų mituose.

Herøjumi graikų mitologijoje vadinami pusdieviai: dievo ir mirtingos moters arba deivės ir mirtingo vyro sūnus. Herøjumi vadinamas ir už nuopelnus aukštesne būtybe, bet dar ne dievu tapęs mirusysis, taip pat gyvas sudievinas didvyris. Herojai įkūnijo tam tikrų savybių idealus (pavyzdžiui, Heraklis – jėgą ir drąsą). Ilgainiui herojais imta vadinti kuo nors pasižymėjusius, ypač per karą, žmones.

Mitas – senovinis fantastinis pasakojimas, aiškinantis pasaulio ir žmogaus prigimtį, įvairius būties reiškinius.

Literatūros žinynas

3 UŽDUOTIS. •••

1. Patyrinėkite reprodukcijose vaizduojamus mitų **herojus** , juos susiekite su pateiktais tekštais.
2. Pasirinkite vieną **mito** herojų ir išsiaiškinkite (paieškokite internete, literatūros šaltiniuose), ką šis herojus simbolizuoja šiandien.
3. Pasvarstykite, kodėl nūdienos žmogus lyginamas su mito herøjumi.

Tantālas Sipilo miesto (Mažoji Āzija) karalius, dievų bičiulis, norėdamas patikrinti, ar dievai visaižiniai, užmušė savo sūnų Pelopą ir pavaišino dievus jo mėsa. Dievai atgaivino nelaimingąjį Pelopą ir nubaudė Tantalą: jis stovėjęs iki kaklo vandenyje, o virš jo kaboję puikiai vaisiai, tačiau toldavę nuo Tantalo tiesiamų rankų, o vanduo slūgdavęs nuo Tantalo burnos.

Antikos žodynas

Džoakinas Aseretas, *Tantalas*, 1630–1640 m.

¹ **Olimpo kálnas** – dvylikos Olimpo dievų buveinė, pagrindinių graikų dievų namai.

¹ **Laodži** – senovės kinų mąstytojas.

² **Tòmas Akviniētis** – žymiausias viduramžių Katalikų bažnyčios teologas ir filosofas, šventasis.

³ **Kentáurai** – mitinės būtybės – iki juosmens žmonės, nuo juosmens arkliai.

⁴ **Silėnai** – mitinės būtybės, atrodančios kaip pusiau arkliai, pusiau žmonės.

⁵ **Sirėnos** – mitinės būtybės, atrodančios kaip pusiau moterys, pusiau paukščiai arba pusiau moterys su žuvų uodegomis (primena undines).

2. Šiais laikais taip pat atsiranda dedalų ir ikarų. Štai viena mergina pasigamino išties įspūdingai atrodančius sparnus. Pasvarstykite apie galimus mergaitės motyvus, kai ji kūrė sparnus. Kaip tokie poelgiai charakterizuoja žmones?

3. Pateiktą ištrauką pabaikite interpretuodami dizainerių mintį, kodėl savo kolekcijai pasirinko mito apie Dedalą ir Ikarą motyvą.

„Gatvėje, kitaip nei namie, negali atrodyti bet kaip – turi spinduliuoti drąsą, demonstruoti tvirtus principus ir būti plačiai išskleidęs sparnus. Tačiau žmonijos istorijoje greta heroizmo šlovavimo tvirtai įsiaknijusi ir utopinių siekių baimė. Ji pasireiškia kaip nuolat pasikartojantis įspėjimas nekilti per aukštai, nenorėti per daug, nepasitikėti savimi be saiko. Ikarui buvo lemta žūti, nes saulė išstipdė jo tėvo Dedalo iš vaško ir plunksnų sukurtus sparnus. Pernelyg aukštas skrydis neišvengiamai baigiasi kryčiu – taip dažniausiai suvokiame Ikaro legendą“, – sako originaliai savo pirmąją bendrą kolekciją pristatę kūrėjai – dizaineris Giedrius Paulauskas ir Marius Bieliauskas, vienas iš „Pando“ bendraautorių. Kūrėjų teigimu, sparnų sudegimo motyvo nereikia suprasti pažodžiui. Tereikia pabandyti suvokti Ikaro legendą kaip

„Pando“ ir dizaineris G. Paulauskas: „Ikaro“ kolekcija – odė vyro laisvei“

4. Mitų **heròjai** ABC ← (p. 9) Euròpos kultūroje tapo ženklais. Apibendrinkite 30–50 žodžių komentaru, kokia šio **mito** ABC ← (p. 9) ženklų reikšmė.

ORFĖJAS IR EURIDIKĖ

APIE MITĄ

Orfėjas – Apolono¹ ir mūzos Kaliòpės sūnus, garsus dailininkas ir muzikantas. Savo dainomis ir muzika ramindavo jūros bangas, jo meno jėgai nusilenkdavo ne tik žmonės, bet ir laukiniai žvėrys. Kai jo žmonai **Euridikei** įgėlė gyvatė ir ji atsidūrė Hado² karalystėje, Orfėjas nuėjo parsivesti jos iš ten. Jo muzika pakerėjo Hado gyventojus, jam leido pasiimti žmoną su sąlyga, kad neatsigręš ir neprakalbina Euridikės, kol išeis į dienos šviesą. Iš laimės negalėdamas susilaikyti Orfėjas atsigręžė ir Euridikė visiems laikams dingo mirties karalystėje.

Aleksandra Veličkienė, *Antikos mitologijos žinynas*

Aris Šeferis, *Orfėjas apraudo Euridikės mirtį*, 1814 m.

- 8 UŽDUOTIS. Perskaitykite mitą ABC ← (p. 9) apie Orfėją ir Euridikę ir atlikite užduotis, atsakykite į klausimus, atpasakokite savais žodžiais.

Ledų ir sniegynų nuklota kalnuotoji Trakija³ buvo didžiausio Heladės dainiaus ir pranašo Orfėjo gimtinė. Apolono jis buvo apdovanotas gebėjimu groti arfa. Ir jis taip gražiai grodavo, kad pats dievas ne kartą su pavydu klausydavosi jo muzikos, o laukiniai žvėrys ratu apstodavo stebuklingąjį dainių. Netgi šalti akmenys palikdavo miške savo samanotą guolį ir tarsi gyvi jam po kojom nuklodavo lygų taką.

Orfėjo žmona buvo gražuolė miško nimfa⁴ hamadriadė⁵, vardu Euridikė, kurią jis mylėjo labiau nei gyvenimą. Vieną kartą Euridikę pamatė Apolono ir nimfos Kirėnės sūnus drąsusis medžiotojas Aristėjas. Tatai atsitiko gražiausiame Graikijos slėnyje – Tempėje.

Čionai atvyko Euridikė su savo vyru ir, šiam nuėjus netoliese esančion šventyklon, žaidė sau su nimfom lankoje. Aristėjas nesitikėjo, kad gražioji hamadriadė gali būti ištekėjusi už Orfėjo, kurį jis pažinojo ir mylėjo už gražias dainas, todėl leidosi Euridikę vytis. Bėgdama į mišką ji nepamatė ant tako besišildančios nuodingos gyvatės ir užmynė jai uodegą. Gyvatė šnypšdama susirangė į kamuolį ir kirto nimfai į pėdą. Euridikė mirė nuo nuodų.

Neapsakomai nuliūdo Orfėjas, kai grįžęs neberado žmonos. Jisai ėmė bastytis po miškus, kalnus ir alkūs⁶ tikėdamasis ją rasti, kur paklydusią tankynėse. Nutilo jo auksastygė arfa, nebejaudino žmonėms širdies švelni dainos melodija. Pagaliau dainiaus pasigailėjo viena miško nimfa, pati mačiusi Euridikės mirtį, ir viską jam pasakė.

Tuomet Orfėjas nutarė keliauti į Hado karalystę ir maldauti Požemio valdovų, kad jam grąžintų mylimąją. <...> Pasiėmęs savo brangią lyrą jis ištraukė ten, kur iš Požemio lankų bei pelkių išteka Stikso upė, ir žengė į didžiulį urvą, einantį žemės gelmėn, niekuomet nenušviečiamon skaisčiojo Helijo spindulių.

¹ **Apolonas** – graikų mitologijoje Olimpo dievas. Iš visų graikų dievų buvo plačiausiai garbinamas, turėjo didžiausią įtaką ne tik graikų privačiam, bet ir visuomeniniam gyvenimui, įstatymų leidybai, jų interpretavimui.

² **Hadas** – senovės graikų mitologijoje mirusiųjų pasaulis. Buvęs vakaruose, pasaulio pakraštyje: lauke, už žemę juosiančios Okeano upės, slankioja mirusiųjų vėlės, ten esančios baisiosios Hado gelmės, Acheronto, Kokito, Piriflegetonto ir Stikso upės. Giliausia Hado dalis – Tártaras. Požemio karalystės šviesiojoje dalyje Elizijoje gyvena gerų žmonių vėlės. Mirusiųjų vėlės į Hadą atveda Hermis, jas per požemio upes valtele perkelia Charonas, o karalystės vartus saugo trivalvis šuo Kėrberis, arba Cėrberis. Hadė gyvena daugybė demonų ir baidyklų.

³ **Trakija** – istorinė sritis rytinėje Balkanų pusiasalio dalyje, tarp Egėjo, Juodosios ir Marmuro jūrų.

⁴ **Nimfos** – graikų mitologijoje Dzeuso dukterys, gamtos, jos gyvybingųjų galių deivės.

⁵ **Hamadriadės** – arba driadės, nimfos, gyvenusios medžiuose, gimdavusios ir mirdavusios kartu su medžiu.

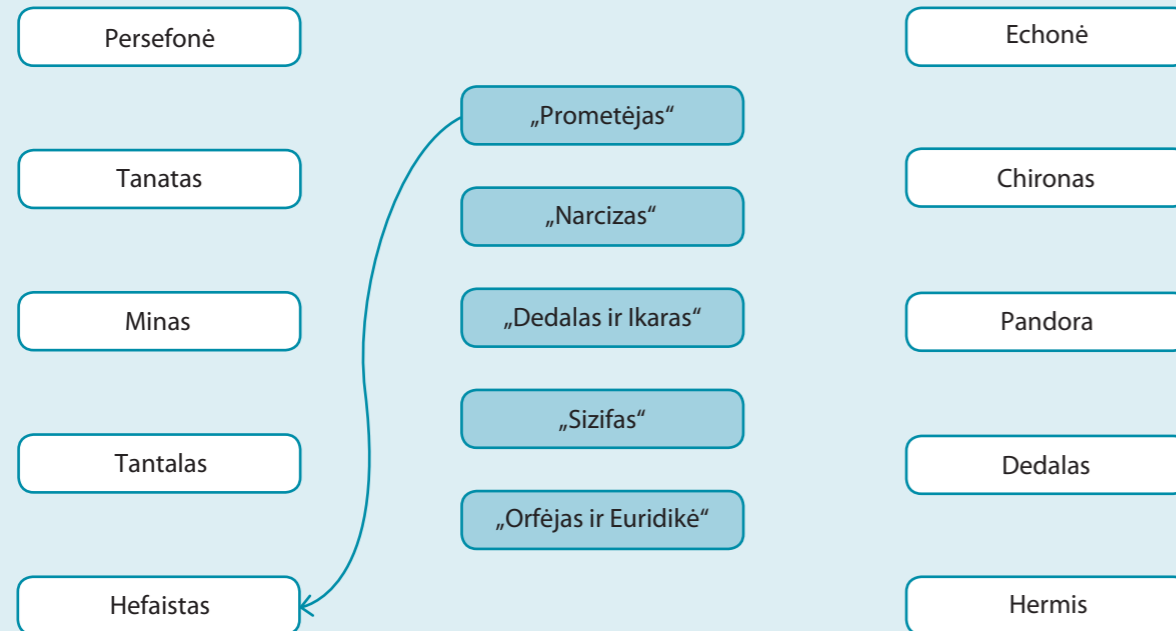
⁶ **Alkas** – medžiais apaugęs kalnelis.

APIBENDRINIMAS. ĮSIVERTINIMAS

14 UŽDUOTIS. Atlikite vieną pačių pasirinktą ar mokytojo nurodytą užduotį.

1. Veikėjų vardus susiekite su skaitytų mitų ABC (p. 9) pavadinimais.

2. Paašškinkite pateiktų posakių prasmę. Pasirinktą posakį iliustruokite arba jį interpretuodami suvaidinkite.

Posakis	Posakio prasmė
Achilo kulnas	
Ariadnės siūlas	
Ikaro skrydis	
Olimpinė ramybė	
Pandoros skrynia	
Prometėjo ugnis	
Sizifo darbas	
Tantalo kančios	
Titano ištvėrmė	

3. Remdamiesi mitų ištraukomis pasirinkite, ar pritariate lentelėje pateiktiems teiginiams. Savo nuomonę pagrįskite keliais argumentais.

Įrodymas „TAIP“	Teiginys	Įrodymas „NE“
	Antikos mituose išsakomos vertybės aktualios ir dabartyje.	
	Mitų herojai – garbingo elgesio pavyzdžiai.	
	Mitų herojai – kūrybingos asmenybės.	
	Graikų mitai reiškia tą patį ką ir seniau.	

4. Apibendrinami analizuotus skyriaus mitus, sukurkite literatūrinį rašinį (kaip rašyti literatūrinį rašinį, žr. 4 priede, p. 152–153) „Graikų mitų išminties perlai“ arba sukurkite **dalýkinį láišką** ABC (p. 9) pasirinktam mito **heròjui** ABC (p. 9). Jame atskleiskite savo kaip skaitytojo patirtį apie perskaitytą mitą ABC (p. 9), kaip jis jus paveikė, pasvarstykite, kokias universalias reikšmes ir idėjas perduoda senovės graikų mitai.

ABC

Dalýkinis láiškas

Tikslas	Informavimas, prašymas, diskusija.
Kreipinys	Reiškiamas naudininko linksniu, prie pavardės nurodomos pareigos, pvz.: <i>Mito herojai Prometėjui.</i>
Turinys	Reikalauja kalbėti dalykiškai, argumentuotai, laikantis numatytos formos.
Atsisveikinimas	Pasirašoma dešinėje pusėje standartiškai, pvz.: Pagarbiai V. Jonys.
Data	Rašoma laiško viršuje dešinėje.

Pagal kn. D. Drąsutavičienė ir A. Drąsutavičiūtė-Natale, *Esė rašymo pratybos*

✓ ĮSIVERTINIMAS

- 1 Kokius kūrinius šiame skyriuje nagrinėjau?
Kiekvieno kūrinio autorius, pavadinimas, teksto rūšis, žanras, tema, fabulos santrauka.
- 2 Kokie būdingiausi šių kūrinių elementai?
Kokių meninės raiškos priemonių pavartota, kokia jų paskirtis?
Kokios šių kūrinių idėjos?
- 3 Su kokių kontekstu šiuos kūrinius galiu susieti? Kodėl?
Su kokiais tekstais galiu juos lyginti (gretinti ir priešinti)? Kodėl ir kaip?
Kokios šiuose kūriniuose svarstomos temos ar problemos aktualios šiandien? Kodėl?